

HUSLAB	PALVELUTUOTANTO, TOIMINTAOHJE Sivu 1(5) Pvm: 17.1.2012 Laatija(t): Paula Pohja-Nylander, Sinikka Snåre, Hannele Kangas 17.1.2012 Tarkastaja(t): Annukka Mäki, Aija Helin , Solveig Linko 8.2.2012 Hyväksyjä: Tiina Mäki 9.2.2012 Katselmoitu: -
PREANALYTIikka Virtsanäytteenotto Valvottu virtsanäytteenotto huumeista varten	

Valvottu virtsanäytteenotto huumeista varten

Viittaukset	
SFS-EN ISO 15189:2007	5.4 Tutkimusta edeltävät toimenpiteet
HUSLAB	Lähete valvottuun virtsanäytteenottoon http://huslab.fi/ohjekirjan_liitteet/lahetteet/suomi/huumeanalyysi_valvottu.pdf
Labquality Oy	Suositus huumeista varten suorittamisesta, Moodi 2/2008
Valtioneuvosto	Valtioneuvoston asetus huumeanalyysien tekemisestä 7.4.2005/218 http://www.edilex.fi/saadokset/lainsaadanto/20050218?search=1

Soveltamisala

Toimintaohjetta sovelletaan HUSLABin laboratorioissa, joissa otetaan valvotusti virtsanäytteitä lääketieteelliseen käyttöön tarkoitettua huumeista varten (4221 U –Huum-O ja 8560 U –Huum-Su). Ohjeen liiteosassa on kuvattu menettelyt otettaessa työterveyshuollon pyynnöstä työelämän huumeanalyysinäytteitä.

Seuraavissa HUSLABin laboratorioissa on mahdollisuus valvottuun huumeanalyysiin. Pienellä a-kirjaimella merkityissä HUSLABin toimipisteissä ko. näytteenotto kuuluu akkreditoinnin piiriin (Päätös T055/M20/2011, 08.07.2011).

Espoo ja Kauniainen

Espoonlahden laboratorio
Leppävaaran laboratorio
Puolarmetsän laboratorio
Samarian laboratorio
Tapiolan laboratorio^a
Kauniaisten laboratorio

Helsinki

Meilahden sairaalan laboratorio^a
Herttoniemen sairaalan laboratorio^a
Laakson sairaalan laboratorio^a
Marian sairaalan laboratorio

Länsi-Uusimaa

Lohjan sairaalan laboratorio
Lohjan tk-laboratorio
Karkkilan tk-laboratorio
Kirkkonummen tk-laboratorio
Nummelan ta-laboratorio
Pusulan ta-laboratorio
Siuntion tk-laboratorio
Hangon tk-laboratorio
Karjaan tk-laboratorio
Pohjan tk-laboratorio
Tammisaaren tk-laboratorio

Itä-Uusimaa

Porvoon sairaalan laboratorio
Loviisan laboratorio
Sipoo – Nikkilän laboratorio

Keski-Uusimaa

Hyvinkään sairaalan laboratorio
Hyvinkään tk-laboratorio
Hyrylän laboratorio
Jokelan laboratorio
Kellokosken laboratorio

Vantaa

Peijaksen sairaalan laboratorio^a
Myyrämäen ta-laboratorio^a
Tikkurilan ta-laboratorio^a

HUSLAB	PALVELUTUOTANTO, TOIMINTAHJE
Virtsanäytteenotto	Sivu: 2(6)
Valvottu virtsanäytteenotto huumeista varten	Versio: 17.1.2012

Tutkimuspyyntö

Tutk.nro	Lyhenne	Osatutkimukset
4221	U -Huum-O	U -Amfet-O, U -Bendi-O, U -Canna-O, U -Koka-O, U -Opiaa-O, U -Bupre-O, U -Metad-O, U -Krea, , U -Ominp-H, U -pH-Huu
8560	U -Huum-Su	U -Amfet-O, U -Bendi-O, U -Canna-O, U -Koka-O, U -Opiaa-O, U -Krea, U -Ominp-H, U -pH-Huu

Huom! Tutkimuksia 20245 U -Huumse, 8062 U -Huseula ja 20718 U- Huum-Ps ei oteta valvotusti.

Mikäli pyyntönä on huume testi, joka ei ole U -Huum-O -testin osatutkimus (esim. MPDV), näyte lähetetään tutkittavaksi Hjelt-instituuttiin Oikeuslääketieteen osastolle. Jos pyyntönä on U -Huum-O ja sen lisäksi testi, joka ei ole U -Huum-O:n osatutkimus, näyte tutkitaan ensin HUSLABissa, josta se lähetetään jatkotutkimuksiin Hjelt-instituuttiin.

Yhteystiedot:

Hjelt-instituutti

PL 40

00014 Helsingin yliopisto

Oikeuslääketieteen osasto

PL 40 (Kytösuontie 11)

00014 Helsingin yliopisto

Puhelin: 09 1911 (vaihde)

Fax: (09) 191 27518

Sähköposti: etunimi.sukunimi [at] helsinki.fi

Tutkimuksen tilaaminen

Huumeista tilataan tekemällä tutkimuspyyntö normaaliin tapaan atk:lle (tarrakortti) ja täyttämällä valvottu huumeista lähete. Osa asiakkaista voi tulla huumeista myös paperilähetteellä. Jos tietojärjestelmässä on asiakkaalle pyyntö valvottuun huumeista ottoon, mutta asiakkaalla ei ole paperilähetettä mukanaan, täytetään lähete laboratoriossa yhdessä asiakkaan kanssa. Lähetet / tarrakortit säilytetään näytteitä ottavassa paikassa 2 vuotta.

Tiettyjen potilasryhmien positiiviset tulokset varmistetaan automaattisesti ilman erillistä pyyntöä. Tästä käytännöstä on sovittu erikseen hoitavien yksiköiden kanssa. Muissa tapauksissa näytteitä säilytetään analysoinnin jälkeen 2 kuukautta, jonka aikana on mahdollista pyytää varmistusanalyysi täyttämällä Hjelt-instituutin lähete ja toimittamalla se Meilahden sairaalan laboratorion kansliaan p. 72579. Hjelt-instituutin läheteen saa soittamalla yllä olevaan puhelinnumeroon.

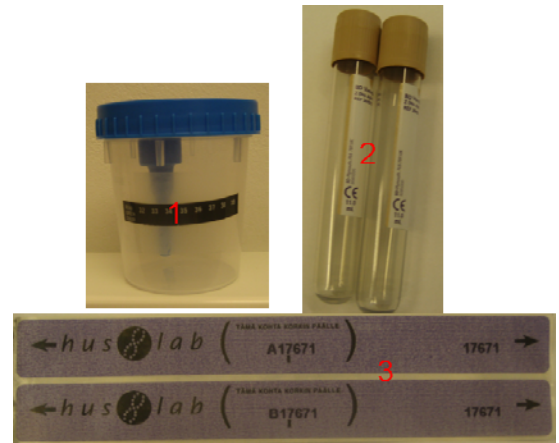
Tilat valvottua virtsanäytteenottoa varten

Näytteenottohuoneesta, joka pääsääntöisesti on WC, poistetaan kaikki näytteenottotilanteessa tarpeettomat tavarat ja aineet kuten esimerkiksi saippuat ja puhdistusaineet. Saippuatelineeseen voi-

daan laittaa huppu ja WC-altaan vesi voidaan tarvittaessa värjätä vesisäiliöön laitettavalla värillä, jolla estetään näytteen laimentaminen WC-vedellä. Jos tilassa on vesihana, teipataan se kiinni siten, että pystytään näkemään, onko sitä käytetty.

Näytteenottotarvikkeet ja sinettien ja tarrojen tilaus

1. Virtsanäytteenottopurkki adapterilla (364941). Näytepurkin ulkopinnalle on liimattu lämpötilatarra (Drug testing temperature Indicator 06-DTTI, toimittaja Pineco Trading Oy). Näytteenottoastiaan kirjoitetaan tai liimataan tarra, jossa on tutkittavan nimi, henkilötunnus, näytteenantopäivämäärä ja näyttenumero.
2. Kaksi virtsanäytteenottoputkea, vakuumi, säilöntäaineeton (BD Vacutainer System, 364915)
3. HUSLABin numeroidut A ja B sinetteipit

Sinetit ja lämpötilatarrat tilataan sähköpostitse osoitteesta huslabhankinnat@hus.fi.

Näytteenotto

Potilaan tunnistus

Avoterveydenhuollossa ja poliklinikalla näytteenottaja toteaa asiakkaan henkilöllisyyden kuvallisesta henkilökortista (viranomaisen myöntämä henkilökortti esim. voimassa oleva passi, ajokortti tai kuvallinen henkilökortti) tai luotettavan saattajan (esim. opettaja, jonka henkilöllisyys varmistetaan henkilökortista) varmistamana. Asiakkaan henkilöllisyys voidaan varmentaa vain voimassa olevista, tunnistettavista henkilöllisyyspapereista. Toteamistapa merkitään läheteeseen tai tarrakorttiin ja varmistetaan omalla nimikirjoituksella. Jos asiakkaalla ei ole henkilötodistusta, eikä mukana ole saattajaa, hoitaja ei allekirjoita huumenäytteenottolähetettä. Tässä tapauksessa Multilabiin laitetaan näytteenoton kommentti ”epävarma tunnistus” tutkimukselle 99521 U -Valvottu, U -Huum-O ja paperiläheteeseen lisätään epävarmaan tunnistukseen liittyvät tiedot..

Jos osastot tai joku muu kuin laboratorio on ottanut näytteen, on varmintä merkitä, mistä näyte on tullut, koska laboratorio ei voi ottaa vastuuta henkilöllisyydestä ym. seikoista. Näytteenottaja toteaa henkilöllisyyden kysymällä potilaan nimen ja henkilötunnuksen ja tarkistamalla nimen rannekkeesta. Hoitoyksikön henkilökunta varmistaa vanhempien suostumuksen, jos tutkittava on alaikäinen. Yli 12-vuotiailta tulee olla myös tutkittavan oma suostumus.

Potilaan esivalmistelu ja näytteenoton suoritus

Tutkittavalle kerrotaan näytteenottoprosessin kaikki vaiheet ennen näytteenottoa. Tutkittava jättää kaikki ylimääräiset päällysvaatteensa (esim. haalari, villatakki) ja tavaransa (esim. laukku, sateenvarjo) WC:n ulkopuolelle. Tutkittavan tulee käyttää näytteenotossa kertakäyttöhanskoja tai pestä kätensä (kynnenaluset kynsiharjalla) valvotusti ilman saippuaa huuhdellen hyvin ja kuivata kätensä kertakäyttöpyyhkeeseen muualla kuin WC-tilassa.

Virtsanäytteenotto

Valvottu virtsanäytteenotto huumeista varten

Näytteenottaja valvoo näytteen antoa tarkasti ikkunan kautta, valvontakameran avulla tai seuraamalla tapahtumaa WC-tilassa. Valvoja seuraa, ettei näytettä oteta esim. ihoon teipatusta pussista eikä näytteeseen lisätä mitään ylimääräistä. Tätä varten tutkittavaa ohjataan riisuutumaan niin, että vaatteet (mm. housut ja paita) eivät estä valvontaa. Pitkähihainen paita otetaan pois tai hihat laiteaan hanskojen sisälle sitten, ettei hihasta voi pudottaa mitään näytteenottopurkkiin. Naisasiakkaat pitävät toista kättä vapaana WC-pöntön ulkopuolella näytettä antaessaan. Tarvittava virtsamäärä on 20 - 30 ml.

Lämpötilan mittaaminen

Näytteenottaja (valvoja) mittaa lämpötilan näytteenottopurkin kylkeen liimatusta lämpötilatarrasta. Lämpötilatarran liimataan näytteenottopurkkiin siten, että virtsanäyte "ulottuu" lämpötilatarran ylitse. Näytettä otettaessa pitää huolehtia, että näytteenantaja ei pidä kättään lämpötilatarran päällä, vaan purkista pidetään kiinni siten, että tarran on näkyvissä. Lämpötila mitataan välittömästi, kuitenkin 4 minuutin sisällä. Lämpötilatarran ilmestyy "täppä", jonka tulee asettua välille 32°-39°C (kuva 1). Mikäli näytteen lämpötila ei asetu ko. välille, näytettä kuitattaessa vastataan **U -Valvott <T/L** ja lausunto kenttään kirjoitetaan **Näytteen lämpötila ei asetu välille 32°-38°C tai 32°-39°**.

Tulos 34°C**Näytteen käsittely**

Näyte siirretään suoraan kahteen vakuumputkeen siten, ettei näytettä kontaminoida. Samalla tarkistetaan virtsan väri ja ulkonäkö. Näytteen pH mitataan analysoivassa yksikössä. Näytteenottotiedot kirjataan läheteeseen.

Toiminta poikkeavissa tilanteissa

Jos tutkimustilanteessa ilmenee jotain erityistä (esim. tutkittavan epäilyttävä käytös tai vahva epäily, että näyte ei ole virtsaa), kirjoitetaan tieto läheteeseen, (jonka kopio palautetaan lähettäjälle välittömästi). Näytettä kuitattaessa U-Valvottu kohtaan vastataan : **U -Valvott <T/L** ja lausunto kenttään **Manipulointi epäily**.

Jos virtsanäytteen antaminen ei onnistu, annetaan tutkittavalle puolilasillista vettä ja odotetaan 15 - 20 minuuttia. Näytteenottaja voi valvoa maks.10 min näytteen antamista, sen jälkeen 15 min odotus ja uusi yritys, yrityskerrat maks. 2 kertaa. Ellei näytteenanto vielä onnistu, merkitään läheteeseen "Näytettä ei saada". Kopio läheteestä palautetaan lähettäjälle. Näytettä kuitattaessa U-Valvottu kohtaan vastataan : **U -Valvott <T/L** ja lausunto kenttään **Näytettä ei saatu**.

Näytteen sinetöinti

Näytteenottoputkiin liimataan pystysuoraan nimitarra (viivakoodi-tarra), jossa ilmenee potilaan nimi, henkilötunnus, näytteenottoaika ja tutkimusta pyytävä yksikkö. Putket sinetöidään HUSLABin A- ja B-numeroidulla sinetteipillä. Sinetti kiinnitetään putkeen siten, että sinetti peittää näytteenottoputken korkin ja juokseva analyysinumero, potilaan henkilötunnus ja viivakoodi jäävät näkyviin. Sinetin numero kirjataan läheteeseen.

Näytteen keräysastian ja putkien tulee olla koko ajan sekä näytteen antajan että valvojan nähtävillä, kunnes virtsanäytteet on sinetöity. Sinetöinnin jälkeen asiakas tarkistaa putkessa olevan nimitarran ja vertaa sinetin numeroa läheteeseen kirjattuun numeroon. Lopuksi näytteen antaja ja valvoja allekirjoittavat läheteen ja siten vahvistavat, että näyte on otettu asianmukaisesti

Näytteen lähettäminen analysoitavaksi

A-näyte toimitetaan analysoivaan yksikköön, ja B-näytettä säilytetään näytettä ottavassa yksikössä pakkasessa (-20°C) 2 kuukautta. Jos B-näyte lähetetään eteenpäin, kirjoitetaan läheteeseen tieto, mihin ja milloin ja minne näyte on lähetetty. Meilahden automaatiolaboratorio vastaa huumeista tuloksen atk:n välityksellä.

Näytteenoton kuittaaminen

Valvottu näytteenotto (99521 U –Valvott) kirjataan suoritteeksi Multilabiin. Sairaala-/terveysasemalaboratorion YLEINEN-työjonoon vastataan <T (tehty), myös silloin kun näytteenotto ei onnistu. Oikea henkilö haetaan henkilötunnuksella ja varmistetaan, että maksajaksi tulee huumeista pyytännyt yksikkö.

Liiteosa:**Valvottu virtsanäytteenotto työelämän huumeista varten**

Työpaikan huumeista koskevat Valtioneuvoston asetuksen 218/2005 säännöt. Työterveyshuolto ottaa ensisijaisesti itse työelämään liittyvät huumeiselontänäytteet, mutta erikseen sovittaessa näytteet voidaan ottaa valvotusti myös HUSLABin laboratorioissa. HUSLABissa ei toistaiseksi analysoida työpaikan huumeiselontänäytteitä eikä pyyntöjä tallenneta laboratoriojärjestelmään.

Valvottu virtsanäytteenotto ja näytteiden käsittely suoritetaan tässä ohjeessa kuvatulla tavalla huomioiden seuraavat asiat:

- Työelämään liittyvien huumeiselontänäytteiden ottamisesta sovitaan laboratorion kanssa. Tässä yhteydessä sovitaan myös näytteenoton valvonnan periaatteista sekä näytteiden lähettämisestä huomioiden asetus työelämän huumeiselontotosta
- Näytteenantajalla tulee olla mukanaan täytetty tekopaikan huumeistauslähete. HUSLABin lähetettä valvottuun virtsanäytteenottoon ei käytetä työelämän huumeistauksessa.
- Molemmat sinetöidyt näyteputket (A- ja B-putki) lähetetään huumeistauslähetteen kanssa tekopaikkaan, joka huolehtii näytteiden asetuksen mukaisesta säilytyksestä.